EICH ARDAL CHI
BETH SY'N BWYSIG?

ARDAL CAERNARFON

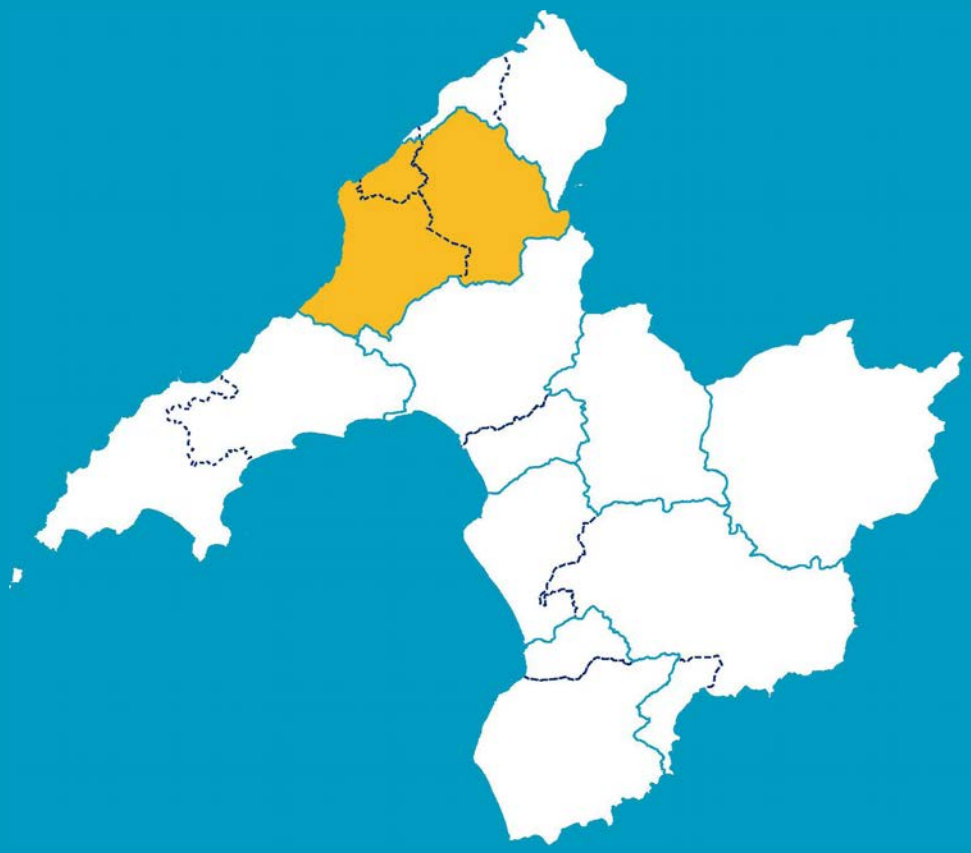

ASESIAD LLESIANT GWYNEDD A MÔN
Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd a Môn

2021

Daeth Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) i rym ar y 1af o Ebrill 2016. Pwrpas y ddeddf yw gwella lles cymdeithasol, economaidd, amgylcheddol a diwylliannol Cymru.

Mae'r ddeddf wedi sefydlu Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus (y Bwrdd) ar gyfer pob ardal awdurdod lleol er mwyn sicrhau bod cyrff cyhoeddus yn gweithio efo'i gilydd i greu gwell dyfodol i bobl Cymru.

Ar gyfer Gwynedd a Môn mae'r ddau Fwrdd wedi dod at ei gilydd i gydweithio, ac mae'n bartneriaeth sy'n cynnwys y cynghorau sir, y gwasanaeth tân ac achub, y gwasanaeth iechyd, Cyfoeth Naturiol Cymru, ynghyd â phartneriaid eraill o'r sector gyhoeddus a'r trydydd sector.

Mae Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd a Môn wedi rhannu'r ardal gyfan yn 14 o ardaloedd a elwir yn ardaloedd llesiant. Mae gwaith ymchwil wedi cael ei wneud ar ran y Bwrdd ar bob un o'r 14 ardal er mwyn deall a dysgu mwy am lesiant yr ardaloedd hynny. Mae partneriaid y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus hefyd wedi ymgysylltu'n helaeth efo'n cymunedau yn ystod y misoedd diwethaf. Y prif ddarn o waith yng Ngwynedd oedd yr ymarferiad 'Ardal Ni 2035', gyda'r sgyrsiau am faterion lleol yn digwydd fesul ardaloedd llai. Bwriad y gwaith 'Ardal Ni 2035' yw ymgysylltu a chyd-weithio gyda thrigolion, grwpiau a sefydliadau er mwyn helpu cymunedau i adnabod y blaenoriaethau hynny fydd angen sylw dros y 10-15 mlynedd nesaf a chreu a gwireddu cynlluniau adfywio lleol. Er mwyn gweithio â chymunedau llai, mae ardal llesiant Caernarfon wedi ei rannu yn dair, sef Dalgylch Caernarfon, Bro Peris a Bro Lleu a Nantlle.

Mae'n bwysig nodi hefyd bod y gwaith ymchwil wedi amlygu rhai bylchau data a bod rhai ffigyrau yn seiliedig ar ddata'r Cyfrifiad 2011, sydd bellach dros 10 mlynedd oed. Ein bwriad fydd diweddaru'r data sydd yn y llyfryn hwn yn rheolaidd er mwyn casglu'r prif negeseuon sydd wedi eu cyfleu am gyflwr llesiant ein cymunedau, ac yn sail felly i greu'r Cynllun Llesiant fydd yn arwain gwaith y Bwrdd dros y blynyddoedd sydd i ddod.

Ers yr asesiad diwethaf yn 2016, mae ein cymunedau wedi wynebu newidiadau sylweddol yn sgìl Brexit ac yn fwy diweddar y pandemig Covid-19. Mae delio â'r argyfwng wedi amlygu pwysigrwydd y gwasanaethau sy'n cael eu darparu gan y sector gwirfoddol a chyhoeddus i'n cymunedau, a phwysigrwydd y cydweithio sydd rhyngddynt. Hefyd, mae'r argyfwng wedi rhoi'r chwydd wydr ar faterion a oedd yn bodoli eisoes yn ein cymunedau gan amlygu rhai pynciau fel tlodi a chyflogaeth, iechyd meddwl, ail gartrefi, twristiaeth ac unigedd.

Yn ogystal mae'r cyfnod wedi amlygu pwysigrwydd ein hamgylchedd sy'n greiddiol i iechyd a lles ein pobl a'n heconomi lleol, gan ddenu ymwelwyr i'r ardal. Wrth i ni edrych tuag at ddilyn llwybr gwyrddach allan o bandemig Covid-19, mae'n gyfle i ni ail edrych ar sut rydym yn defnyddio ein hasedau naturiol i fynd i'r afael â bygythiadau argyfyngau'r hinsawdd a natur.

Bydd yr Asesiad Llesiant yn rhoi sylw pellach i'r materion hyn sy'n bwysig i gymunedau ein hardaloedd.

DYMA'R WYBODAETH RYDYM WEDI EI GASGLU AR ARDAL CAERNARFON, SY'N CYNNWYS DYFFRYN NANTLLE, LLANBERIS A BETHEL. YDYCH CHI'N ADNABOD Y DARLUN SYDD WEDI EI GREU O'CH ARDAL CHI?

POBLOGAETH

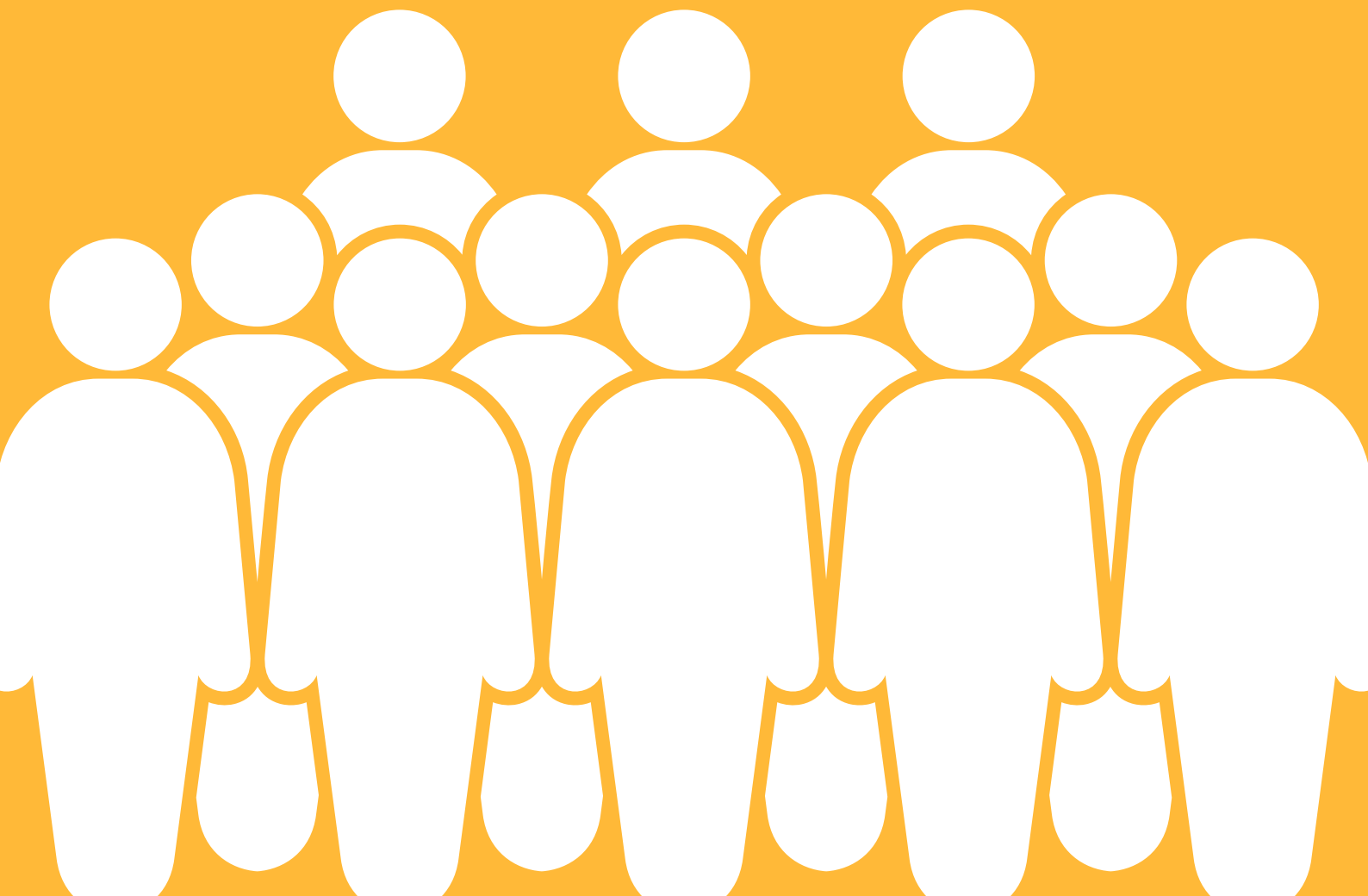

Pwy yw pobl Caernarfon?

Mae 33,798 yn byw yn ardal Caernarfon sef tua 27% o boblogaeth Gwynedd.

Mae disgwyl bydd poblogaeth Caernarfon yn tyfu dros y blynyddoedd nesaf. **Mae ffigyrau yn awgrymu bydd tua 39,660 yn byw yn Caernarfon erbyn 2043, cynnydd o 18% ers 2019.** Mae cynnydd llai, sef 6%, yn cael ei ragweld yng Ngwynedd.

Yng Nghaernarfon, mae disgwyl gweld y cynnydd canrannol mwyaf, sef 54%, yn y boblogaeth 75 oed a hŷn. Mae hyn yn debyg i ragolygon Gwynedd, lle mae disgwyl y bydd tua 42% yn rhagor o bobl dros 75 yn byw yn y sir erbyn 2043.

Iaith

Yn ôl canlyniadau Cyfrifiad 2011, **mae 80% o bobl ardal Caernarfon yn gallu siarad Cymraeg,** sy'n uwch na chanran Gwynedd o 65%, a Chymru sydd ar 19% ac yn yr uchaf o ardaloedd llesiant Gwynedd.

Mae'r ffigwr wedi gostwng dros y degawdau diwethaf o'i gymharu â 85% yn 1981. Mae'r gostyngiad hefyd i'w weld yn weddill Gwynedd sydd yn ostyngiad o 76% i 65% dros yr un cyfnod.

Yn ôl holiadur o 2019 mae 84% o blant cynradd Caernarfon yn siarad Cymraeg bob amser neu yn aml ar yr iard, sy'n uwch na chanran Gwynedd sef 64%. Mae'r canran o blant uwchradd Caernarfon sy'n siarad Cymraeg bob amser neu yn aml ar yr iard ychydig yn is, sef 78%, ac mae hyn unwaith eto yn uwch na chanran Gwynedd (42%).

Yn ôl grwpiau a mudiadau yng Nghaernarfon, Bro Peris a Lleu a Nantlle, yr iaith a diwylliant Cymraeg ydi un o'r prif nodweddion sy'n gwneud yr ardal yn le da i fyw. (Ardal Ni 2035)

"Mae'r Gymraeg yn parhau i gael ei siarad yn ddyddiol ac yn naturiol yma er fod mwy o bobol di-gymraeg yn symud ir ardal." (Pwyllgor Pentre Deiniolen, Ardal Ni 2035)

AMGYLCHEDDOL

Pa mor wyrdd yw'r ardal?

Mae tipio anghyfreithlon yn is yng Ngwynedd na gweddill Cymru - gyda 5.1 achos o dipio i bob 1000 o'r boblogaeth o gymharu â 10.6. Mae cynnydd wedi bod yn y nifer o achosion o dipio anghyfreithlon a gofnodwyd yng Ngwynedd o 529 yn 2014/15 i 633 yn 2019/20.

Yng Ngwynedd mae cynnydd wedi ei weld yn y canran o wastraff trefol sydd wedi'i anfon i'w ailddefnyddio, ailgylchu neu gompostio o 59% yn 2014/15 i 67% yn 2020/21. Yn 2014/15 roedd y canran ychydig is na chanran Cymru, ond erbyn 2020/21 mae canran Gwynedd a Chymru yn debyg iawn.

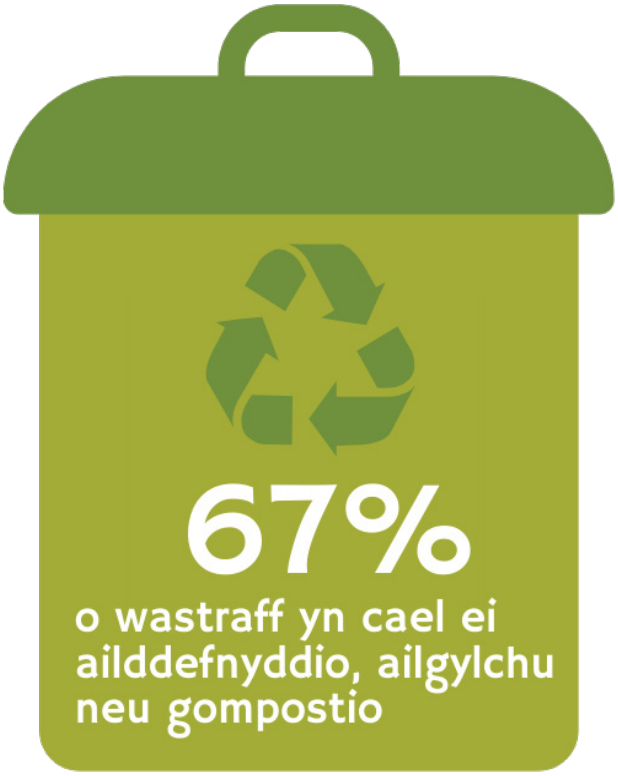

Pa mor lân yw'n strydoedd?

Mae glendid strydoedd yn cael ei archwilio yn flynyddol gan Cadw Cymru'n Daclus. Yn 2019/20 cafod 142 stryd yng Ngwynedd ei archwilio, ac roedd 95% o safon glendid uchel neu dderbyniol, hynny yw, Gradd B neu uwch. Mae'r canran yma yn debyg iawn i'r hyn ag oedd yn 2015/16.

O fewn ardal Caernarfon cafodd 35 stryd ei archwilio, ac fe wnaeth 91% o'r rhain dderbyn Gradd B neu uwch yn 2019/20. Mae'r canran yma ychydig llai na'r canran a gafodd Gradd B neu uwch yn 2015 (95% o 42 stryd).

Mewn ymgynghoriad ar faw cŵn yn 2020, dywedodd 88% o'r ymatebwyr o ardal Caernarfon fod baw cŵn yn broblem. Roedd hyn yn uwch na'r gyfradd ar draws Gwynedd, sef 81%.

Yn ystod trafodaethau â grwpiau a sefydliadau Caernarfon, nodwyd fod sbwriel ac ymddangosiad cyffredinol yr ardal yn un o'r prif broblemau a oedd yn effeithio ar y ffordd roedd pobl yn teimlo am yr ardal. (Ardal Ni 2035)

"Diffyg balchder cymunedol - sbwriel yn cael ei daflu, perchnogion cŵn anghyfrifol, fandaliaeth lefel isel, tipio anghyfreithlon a gwersylla gwyllt."
(Pwyllgor Ardal Nebo a Nasareth, Ardal Ni 2035)

Amgylchedd naturiol

Yr Wyddfa

Yr Wyddfa yw copa uchaf mynyddoedd Eryri, yn 1085m (3,560 troedfedd). Mae'r rhan fwyaf o'r Wyddfa'n Warchodfa Natur Genedlaethol.

Rheolir y warchodfa mewn partneriaeth gan Cyfoeth Naturiol Cymru, yr Ymddiriedolaeth Genedlaethol, Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri a thirfeddianwyr lleol. Erbyn hyn mae tua 700,000 o bobl yn ymweld â'r Wyddfa bob blwyddyn, o'i gymharu â thua 500,000 yn 2018.

Roedd problemau yn ymwneud a thwristiaeth a'r pwysau ar wasanaethau lleol yn bryder ymysg grwpiau a sefydliadau Caernarfon, ac yn amlwg yn benodol yn ardal Bro Peris (Ardal Ni 2035). Yn ystod ymgynghoriad Cynllun Eryri (Parc Cenedlaethol Eryri) roedd yr angen i gryfhau isadeiledd twristiaeth a darparu trafnidiaeth gyhoeddus addas i ymwelwyr a phobl leol yn bwysig iawn i drigolion.

> "Mae angen gwell trefn ar dwristiaeth a'r hyn a ddaw yn ei sgil fel parcio a sbwriel"
> (Cyngor Cymuned Llanberis, Ardal Ni 2035)

Ymdrochi dŵr

Mae Llyn Padarn yn Llanberis wedi'i ddynodi bellach fel yr unig lyn ymdrochi dŵr croyw yng Nghymru ac mae canlyniadau'r samplau a gymerwyd yno yn 2021 wedi cyrraedd y safon "rhagorol" uchaf.

Mae Safle o Ddiddordeb Gwyddonol Arbennig Dinas Dinlle i'r de o'r ardal ymdrochi. Hefyd mae Ardal o Ddiddordeb Gwyddonol Arbennig Morfa Dinlle ac Ardal Cadwraeth Arbennig Abermenai i Dwyni Aberffraw i'r gogledd o'r ardal.

Môr

Mae'r Fenai yn Ardal Cadwraeth Arbennig (ACA), ac yn cynrychioli cyfoeth a chymhlethdod cynefinoedd gyda'i fioamrywiaeth forol.

Mae'r rhain yn cynnwys riffiau a banciau tywod tanddwr, mwd llanw a gwastadeddau tywod, glannau creigiog rhynglanwol, ynysoedd creigiog prin a choetir derw digoes ar hyd y llethrau arfordirol serth i lawr at ymyl y dŵr.

Yn bwydo i'r de-orllewin o'r ACA mae aber Afon Gwyrfai yn Y Foryd. Gwerthfawrogir y safle hwn am ei nodweddion biolegol morol gan gynnwys gwelyau morwellt a phoblogaeth wigeon sy'n bwysig yn genedlaethol. Mae heidiau mawr o ddraenen wen, wystrys, cornchwiglen, cyrliog a choch coch hefyd i'w gweld yn y bae.

Gwydnwch ecosystemau

Eryri yw unig gartref yn y Deyrnas Unedig i flodyn eiddil lili'r Wyddfa, sy'n tyfu ar wyneb y graig ac mewn cilfachau creigiog. Maent yn hoffi amgylchedd arctic alpinaidd– oer, gyda rhew ac eira ond gall newid hinsawdd fod yn drech arnynt. Gyda gaeafau mwyn gall y planhigion fod o dan wir fygythiad diflannu yn gyfan gwbl.

Mae bywyd gwyllt Cymru yn dirywio, gyda'r canfyddiadau diweddaraf yn dangos bod un o bob chwe rhywogaeth yng Nghymru mewn perygl o ddiflannu. Yn 2021 cyhoeddodd Llywodraeth Cymru argyfwng natur a galwodd am osod targedau i atal a gwrthdroi'r dirywiad mewn bioamrywiaeth.

Newid hinsawdd a llifogydd

Mae'r argyfwng yn yr hinsawdd a natur yn brif heriau sy'n wynebu cenedlaethau'r dyfodol. Dros y ganrif ddiwethaf, mae'r tymheredd wedi cynyddu, mae lefelau'r môr wedi codi, ac mae patrymau tywydd wedi newid yn sylweddol.

Gyda chyfran lawer uwch o arfordir o'i chymharu â siroedd eraill yng Nghymru, gwelir effaith penodol newid hinsawdd ar gymunedau.

Yng Ngwynedd, mae 11,285 o eiddo mewn perygl o lifogydd ar hyn o bryd. Wrth i'r hinsawdd newid, rhagwelir bydd llawer o gymunedau ledled Cymru, yn wynebu stormydd a glawiad trwm yn fwy aml, yn ogystal â chynnydd yn lefel y môr.

11,285

o dai Gwynedd mewn perygl o lifogydd

Awyr iach

Mae crynodiad NO2 yn un modd o fesur ansawdd aer, ac mae'n cael ei gyfleu fel microgramau (µg) cyfartalog am bob m3. Yn 2019 roedd mesur cyfartalog o 4.8 µg/m^3 NO2 mewn lleoliadau anheddau preswyl yng Ngwynedd. Roedd hyn llawer is na mesur cyfartalog Cymru o 9.2 µg/m^3.

CYMDEITHASOL

Iechyd da?

Yn ardal Caernarfon yn 2020-2021 roedd amser ymateb ambiwlans ar gyfer galwad 'coch', hynny yw y math mwyaf difrifol, ar gyfartaledd 08:21 munud. Mae hyn wedi codi dros y blynyddoedd diwethaf o 07:04 munud yn 2018-2019 a 07:17 munud yn 2019-2020.

Amser ymateb ambiwlans:

8:21 munud

Mae amser teithio cyhoeddus a preifat dwyffordd i *feddygfa* yn uwch yng Ngwynedd na Chymru, gydag amser cyfartalog o 54 munud a 11 munud i gymharu gyda 40 munud a 7 munud. Mae hyn hefyd yn wir ar gyfer teithio i *fferyllfa* lle mae teithio dwyffordd cyhoeddus cyfartalog yn cymryd 53 munud a preifat 11 munud i gymharu gyda 38 munud a 7 munud ar gyfer Cymru.

Mae ffigyrau iechyd poblogaeth bellach ar gael ar gyfer Gwynedd, i roi syniad o gyflwr a phatrymau iechyd y sir.

Yn ôl y ffigyrau diweddaraf mae disgwyliad oes dyn adeg ei eni yng Ngwynedd yn 79.5 oed, tra bod disgwyliad oes merch adeg ei geni yn 83.1 oed. Mae hyn ychydig yn uwch na ffigyrau Cymru lle bod disgwyliad oes dyn adeg ei eni yn 78.3 a merch 82.1.

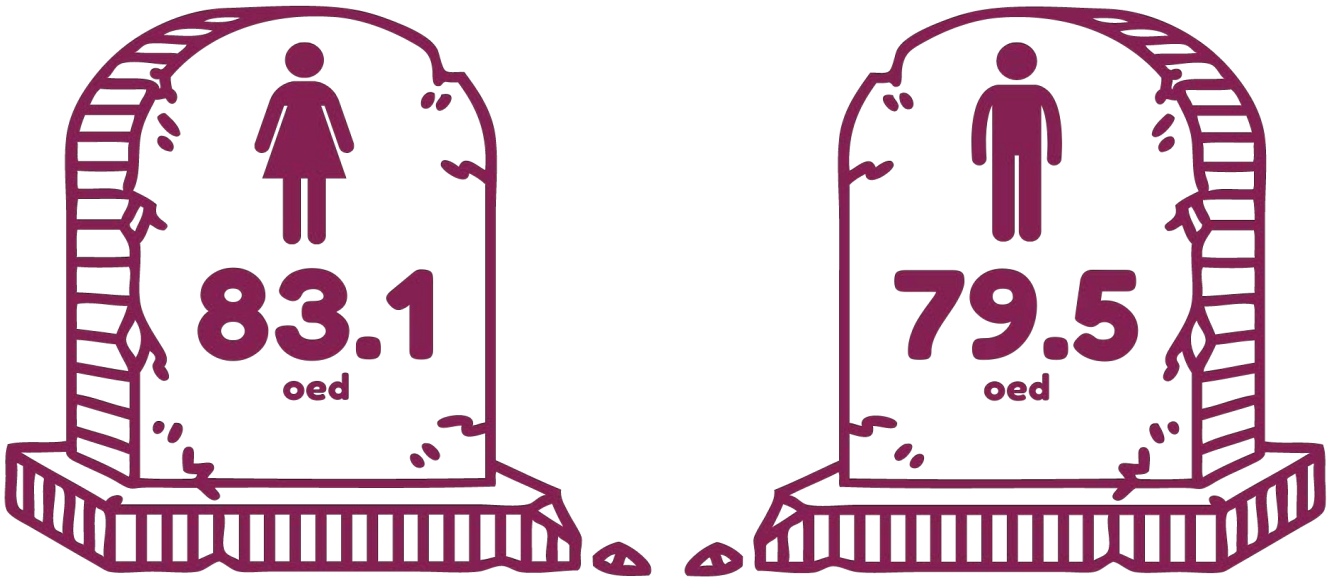

Yn ôl ffigyrau 2017/18-2019/20, mae 38% o oedolion 16 i 64 gyda phwysau iach yng Ngwynedd. Mae hyn mwy neu lai yr un fath a ffigwr Cymru gyfan. Mae'r ffigwr hyn yn codi i 41% mewn oedolion 65 oed a hŷn yng Ngwynedd, sydd yn uwch na chanran Cymru o 38%.

Ffactorau eraill sy'n effeithio ar ein hiechyd yw ysmygu ac yfed alcohol. **Mae 11% o bobl 16 oed neu'n hŷn yn dweud eu bod yn ysmygu,** sef un o ffigyrau isaf siroedd Cymru, ac mae 16% o bobl yn yfed mwy na 14 uned o alcohol yr wythnos. Mae'r ddau ffigwr yma yn is na ffigwr Cymru gyfan, lle mae 17% yn ysmygu a 19% yn yfed mwy na'r canllawiau.

Mewn arolwg yn 2018/19 a 2019/20 nododd 31% o oedolion Gwynedd eu bod wedi bwyta o leiaf 5 dogn o lysiau a ffrwythau'r diwrnod blaenorol, uwch na lefel Cymru gyfan o 24%.

Mae iechyd meddwl yn rhan bwysig o lesiant ac iechyd. Mae data gan Iechyd Cyhoeddus Cymru o 2018-19 yn nodi lles meddyliol ymysg oedolion (16 a hŷn) ar ffurf sgoriau safonedig oed. 52.9 yw sgôr Gwynedd sydd ychydig yn uwch na sgôr Cymru, sef 51.4.

Mae data gan Arolwg Cenedlaethol Cymru ar gyfer 2018/19-2019/20 yn nodi fod 8% o oedolion Gwynedd gydag anhwylderau'r meddwl, canran ychydig bach yn is na weddill Cymru (10%).

Iechyd plant a pobl ifanc

Mae ystadegau iechyd sbesiffig ar gyfer plant Gwynedd hefyd ar gael.

Mae canran y genedigaethau unigol byw gyda phwysau geni isel ychydig yn is yng Ngwynedd na Chymru, sef 5% i gymharu gyda 6%.

Yng Ngwynedd, mae canran yr holl blant wedi eu himiwneiddio'n llawn yn ôl yr amserlen erbyn pedair oed wedi cynyddu ychydig o 88% yn 2017 i 91% yn 2019. Mae hyn yn uwch na lefelau Cymru lle'r oedd 88% wedi eu himiwneiddio'n llawn yn 2019.

Mae 31% o blant 4-5 oed dros eu pwysau neu yn ordew – sy'n uwch na ffigwr Cymru o 27%.

Yn ôl data o 2017/18 mae tua 9% o blant 11-16 oed Gwynedd yn yfed alcohol a 3% yn ysmygu.

Yng Ngwynedd, mae cyfradd beichiogi merched yn eu harddegau sydd o dan 18 oed yn 16.6 fesul 1000 o ferched 15-17 oed , sy'n ostyngiad ers yr asesiad llesiant diwethaf. Mae hyn ychydig yn is na ffigyrau Cymru gyfan, sef 18.9. Mae'r ffigwr yma hefyd wedi gostwng ers yr asesiad llesiant diwethaf.

Cadw'n ddiogel

Mae troseddau Caernarfon fesul 1,000 o'r boblogaeth 16 a hŷn wedi cynyddu rhwng 2018 a 2020 o 108 i 120. Mae hyn hefyd yn uwch nag oedd yn yr asesiad llesiant diwethaf yn 2015, gyda'r ffigwr yn 99 bryd hynny.

Yng Ngwynedd, mae 55% yn teimlo'n ddiogel iawn a 34% yn teimlo'n eithaf diogel yn yr ardal leol ar ôl iddi dywyllu. Yn ogystal mae 89% yn teimlo'n ddiogel iawn a 10% yn teimlo yn eithaf diogel yn y cartref ar ôl iddi dywyllu yng Ngwynedd. Mae mwy o bobl yn teimlo yn ddiogel iawn yn eu hardal leol neu gartref ar ôl iddi dywyllu yng Ngwynedd na Cymru gyfan.

Fodd bynnag, roedd diogelwch cymunedol, phryderon am ymddygiad gwrthgymdeithasol a diffyg camerau CCTV yn rhai o brif themâu i godi yn ardal Caernarfon yn ystod ymarferiad 'sgyrsiau stepen drws' gan gymdeithas dai Adra.

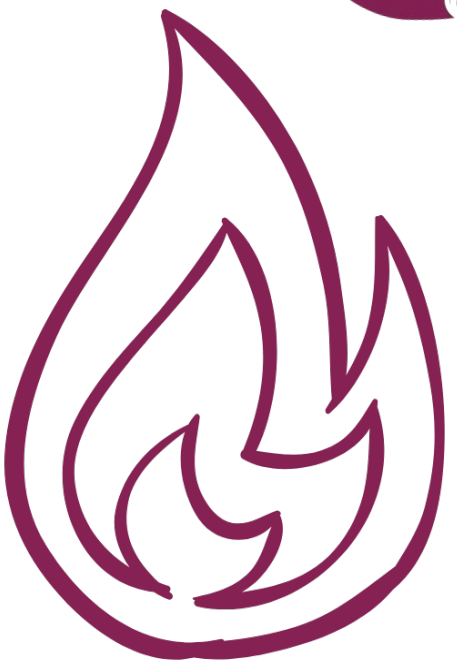

Ar gyfartaledd rhwng 2017/18-2019/20 roedd 40 achos tân bwriadol y flwyddyn yn ardal Caernarfon a 102 achos tân damweiniol, mae'r ddau ffigwr yma yn uwch na'r nifer a nodwyd yn yr asesiad llesiant diwethaf. Yng Ngwynedd ar gyfartaledd rhwng 2017/18-2019/20 roedd 113 achos tân bwriadol y flwyddyn a 335 achos tân damweiniol y flwyddyn, mae'r ffigwr achos tân bwriadol yn uwch na'r nifer nodwyd yn yr asesiad llesiant diwethaf tra bod y ffigwr achos tân damweiniol yn is.

142 achos tân yn ardal Caernarfon

Cadw mewn cysylltiad

79% o gartrefi gyda char neu fan yn ardal Caernarfon

Mae gan 79% o gartrefi yn ardal Caernarfon gar neu fan, sy'n ffigwr tebyg i Wynedd. Mae hyn yn ychydig yn uwch na'r ffigwr Cymru sef, 77%.

Mae amser teithio cyhoeddus a preifat dwyffordd i siop fwyd yn uwch yng Ngwynedd na Chymru gyfan, gydag amser cyfartalog o 40 munud a 6 munud i gymharu gyda 32 munud a 4 munud.

Mae amrywiaeth o amseroedd teithio o fewn ardal Caernarfon lle mae ardaloedd gan gynnwys Llanllyfni a Chlynnog, Talysarn a Llanwnda gydag amser teithio cyhoeddus cyfartalog llawer uwch na Wynedd tro fod amser teithio cyhoeddus Llanrug a Peblig yn rhai o'r byraf yn y sir.

Mae ffigyrau o 2019 yn dangos fod gan Gwynedd ganran uwch o ddiffyg argaeledd canrannol band eang ar 30Mb/e na Cymru gyfan, sef 12% i gymharu gyda 7%.

Mae 16% o bobl Wynedd yn unig, o'i gymharu â 15% sydd yn unig ar draws Cymru gyfan.

Helpu'n gilydd

Yn ôl ffigyrau'r Cyfrifiad yn 2011, mae 11% o boblogaeth ardal Caernarfon yn rhoi o leiaf un awr yr wythnos o ofal di-dâl. Mae'r ffigwr yma yn debyg iawn i ganran Gwynedd.

Mae'r canran o bobl sy'n gwirfoddoli yng Ngwynedd wedi codi ychydig bach o 31% yn 2016 i 33% yn 2019, sy'n uwch na chanran Cymru, sef 26%. Mae'n debyg fod Covid-19 wedi golygu cynnydd yn y ffigwr yma, fodd bynnag, nid oedd data fesul ardal leol ar gael.

Yn ôl grwpiau a sefydliadau'r ardal, roedd ysbryd a chyfeillgarwch y gymuned ymysg y prif bethau sy'n gwneud ardal Caernarfon yn le da i fyw. (Ardal Ni 2035)

"Tref gymunedol gyda digon o bobl yn barod i gydlynu gweithgareddau gwirfoddol - hyn wedi dod yn amlwg dros gyfnod y Pandemic."
(Cyngor Tref Caernarfon, Ardal Ni 2035)

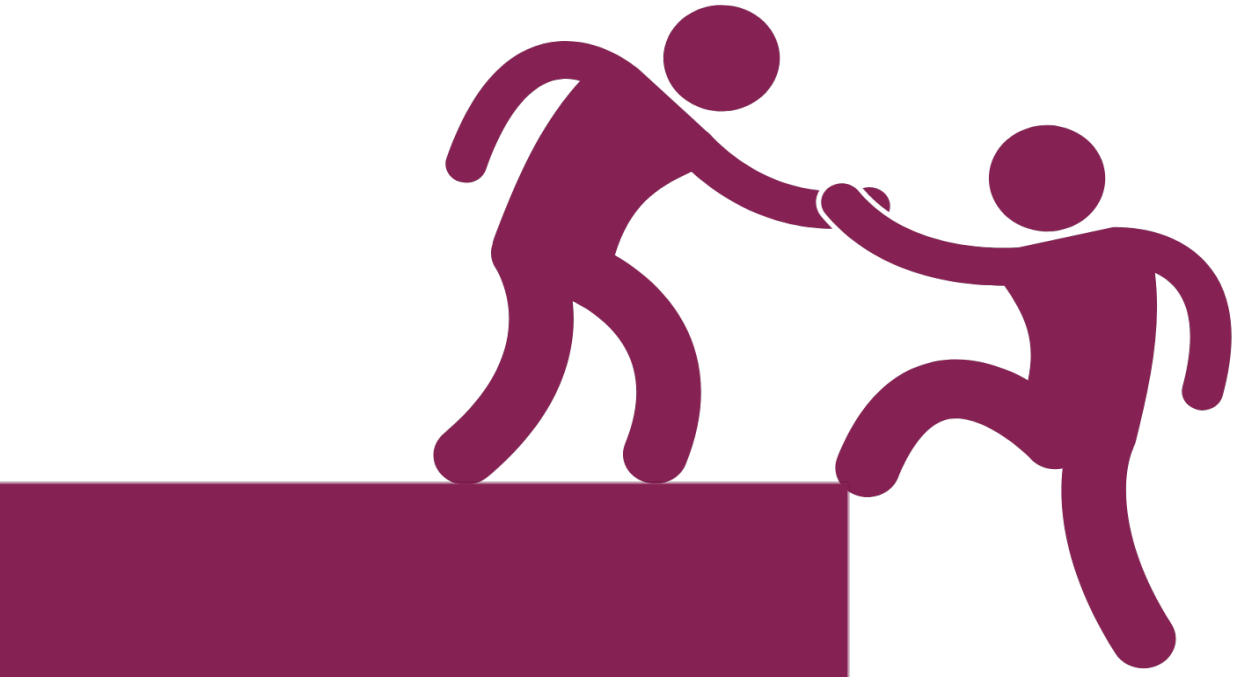

ECONOMAIDD

Twristiaeth

Gan gynnwys AirBnB, mae 706 o fusnesau llety ymwelwyr yn Arfon, sef tua 18% o'r cyfanswm ar gyfer Gwynedd yn 2019.

Yn ardal Caernarfon, amcangyfrifir bod 18,873 o welyau llety ymwelwyr. Mae hyn yn cynrychioli tua 14% o gyfanswm y gwelyau llety ymwelwyr yng Ngwynedd.

Mae dau o'r 18 prif gyrchfan twristiaeth Gwynedd sydd wedi eu hadnabod gan y Cyngor wedi eu lleoli yn ardal Caernarfon, sef Llanberis a Caernarfon.

Tai ac ail gartrefi

Yn 2020, roedd canolrif pris tŷ yn ardal Caernarfon yn £157,500, sef cynnydd o £27,500 ers yr asesiad diwethaf yn 2015.

Mae canolrif incwm teuluoedd Caernarfon tua £27,717, ond mae angen o leiaf £31,429 i fforddio prynu tŷ pris lefel mynediad i'r farchnad. Mae hyn yn golygu bod 56% o aelwydydd Caernarfon wedi eu prisio allan o'r farchnad. Mae hyn yn is na chanran Gwynedd, sef 59% ac yn debyg iawn i ganran Cymru. Fodd bynnag, mae'n debyg nad yw ffigyrau 2020 yn dangos llawn effaith y pandemig ar brisiau tai yr ardal, a bydd yr rhain yn cael ei diweddaru pan fydd y data ar gael.

Mae'r pryderon hyn yn cael ei amlygu mewn sgyrsiau gyda grwpiau lleol, yn enwedig yn Bro Lleu a Nantlle a Bro Peris, gyda diffyg tai sy'n fforddiadwy ac yn addas i bobl leol yn ymddangos fel un o'r prif faterion oedd yn cael effaith negyddol ar y ffordd oeddent yn teimlo am eu hardal. (Ardal Ni 2035)

"Mae prisiau tai o fewn yr ardal yn uchel o ystyried lefel cyflogau a gallu ariannol pobl ifanc lleol i brynu am y tro cyntaf - (mae angen) lleihau y stoc o dai ail gartrefi/tai haf yn benodol a rhoi blaenoriaeth i anghenion pobl leol."
(Neuadd Goffa Groeslon, Ardal Ni 2035)

Beth yw gwaith pobl Caernarfon?

Mae data'r Cyfrifiad 2011 yn dangos bod 29% o bobl sydd mewn gwaith, ond heb unrhyw gymhwyster, yn gweithio mewn galwedigaethau elfennol yn ardal Caernarfon, sef glanhau, casglu gwastraff, gweithio ar fferm neu mewn ffatri. Mae'r canran yma yn debyg i Wynedd ac, yn gyffredinol, mae mwy o bobl sydd heb unrhyw gymhwyster yn gweithio yn y swyddi hyn nag unrhyw fath o swyddi eraill ar draws Gwynedd.

Dim ond 7% o'r rhai sydd heb gymhwyster sy'n gweithio fel rheolwyr neu gyfarwyddwyr. Mae'r 38% o bobl sydd â chymhwyster gradd neu gyfatebol yn gweithio yn y maes proffesiynol. Mae hyn yn ffigwr is na gweddill Gwynedd, sef 45% a Chymru, sef 43%. Nid oes data dibynadwy ar gael am feysydd gwaith fesul ardal leol wedi 2011, a gwelir felly bwlch data sylweddol.

£421 canolrif cyflog wythnosol

Cyflog

Mae canolrif cyflog wythnosol yn etholaeth Arfon (y mae ardal Caernarfon yn rhan ohoni) tua £421 yr wythnos, sydd 9% yn uwch na Gwynedd gyfan (£386 yr wythnos), ond yn 16% yn is na Chymru gyfan (£469 yr wythnos).

Mae cyflogau merched 32% yn llai na chyflog dynion yn yr ardal. Mae'r bwlch yma yn debyg i'r bwlch ar draws Gwynedd gyfan.

Mae 42% o'r boblogaeth sydd dros 50 oed yn gweithio yng Ngwynedd - sy'n uwch na'r ffigwr ar gyfer Cymru sef 40%.

Diweithdra

Mae 75% o drigolion Gwynedd sydd rhwng 16 a 64 oed mewn gwaith neu addysg, sydd ychydig yn is na chanran Cymru sef 76%.

Mae canran y bobl 16-64 oed oedd yn hawlio'r Lwfans Ceisio Gwaith yn ardal Caernarfon yn 4.9%. Mae hyn yn uwch na chanran Gwynedd sef 4.5%.

Mae'r ffigwr yn amrywio yn fawr o fis i fis gyda'r canran uchaf fis Chwefror 2021 (5.9%) a'r isaf yn Hydref 2021 (3.7%). Mae'n debyg fod hyn o ganlyniad i effaith gyfnod clo Covid-19 ar ddechrau 2021.

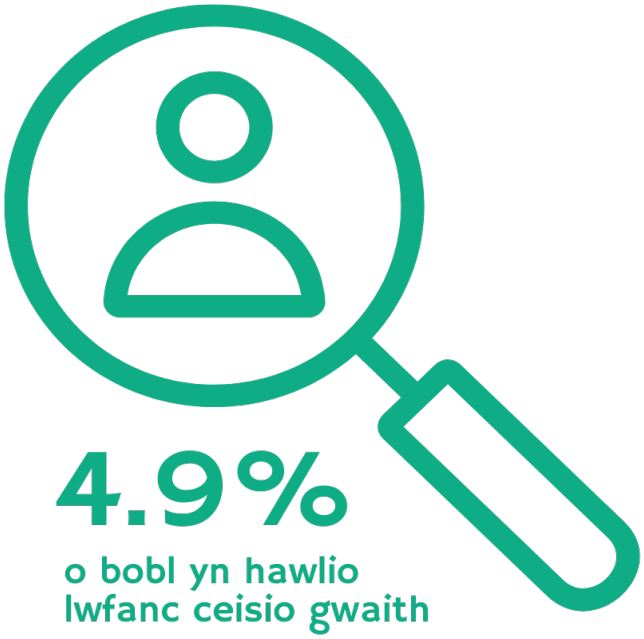

4.9% o bobl yn hawlio lwfanc ceisio gwaith

Busnesau

Yn 2020, roedd cyfanswm o 4,380 o fusnesau wedi cofrestru yng Ngwynedd.

Mae cyfradd busnesau newydd sy'n cychwyn yng Ngwynedd yn is nag Ynys Môn, Gogledd Cymru a Chymru.

61%

o gwmnïau yn goroesi 3+ blwyddyn

Mae 61% o gwmnïau yng Ngwynedd yn aros mewn busnes am o leiaf tair blynedd neu fwy. Mae hyn yn uwch na Chymru sydd ar 54%. Mae'r gyfradd o'r busnesau sy'n methu hefyd yn is yng Ngwynedd o'i gymharu ag Ynys Môn, Gogledd Cymru a Chymru.

Sgiliau am oes

O 2018/19 mae Llywodraeth Cymru wedi cyflwyno set newydd o fesurau perfformiad sy'n cynnwys y sgôr pwyntiau Llythrennedd, y sgôr pwyntiau Rhifedd a'r sgôr pwyntiau Gwyddoniaeth. Mae hyn yn ei gwneud hi'n anodd cymharu o flwyddyn i flwyddyn dros y blynyddoedd diwethaf ac nid oes dadansoddiad fesul sir ers 2018/19.

Fodd bynnag, mae ffigyrau ar gael am y nifer o adawyr ysgol blwyddyn 11 y gwyddys sydd ddim mewn addysg, cyflogaeth na hyfforddiant (NEET). Yng Ngwynedd mae'r ganran am 2020 yn 1.2%, sy'n is na ffigwr Cymru gyfan sef 1.7%.

Yr arian yn ein poced

£15,941

incwm ar ôl talu costau cartref a treth

Mae incwm sydd ar gael i'w wario ar ôl costau talu am gartref a threthi gan bobl yng Ngwynedd, yn £15,941 y pen y flwyddyn, sydd yn £1,322 yn llai na Chymru gyfan.

Yn ardal Caernarfon, mae 16% o ddisgyblion ysgol gynradd yn hawlio prydau ysgol am ddim, sydd ychydig yn uwch na chanran Gwynedd gyfan. Erbyn i ddisgyblion gyrraedd ysgol uwchradd, mae'r ffigwr yn gostwng i tua 12%, sydd yn debyg i'r canran ar gyfer Gwynedd.

Yn ôl ffigyrau cyn-bandemig mae bron i 20% o gartrefi Caernarfon mewn tlodi tanwydd, sydd yn debyg i Wynedd gyfan ond yn uwch na Chymru (14%).

Fodd bynnag, gyda'r cynnydd diweddar mewn prisiau tanwydd mae'r ffigwr hwn yn debygol o fod yn llawer uwch na'r amcangyfrif yn 2018, ond yn anffodus roedd dod o hyd i ddata dibynadwy yn y maes hwn yn broblemus.

DIWYLLIANNOL

Cadw'n heini

Yn ôl Arolwg Chwaraeon Ysgol ddiweddaraf Chwaraeon Cymru mae nifer tebyg o blant Gwynedd yn cymryd rhan mewn chwaraeon a sydd ar draws Cymru.

Yn 2018, roedd 49% o blant Gwynedd yn cymryd rhan mewn gweithgaredd chwaraeon 3 gwaith neu fwy yr wythnos – mae hyn yn cymharu â 48% yng Nghymru. Mae 66% o ddisgyblion Gwynedd yn cymryd rhan mewn chwaraeon cymunedol tu allan i'r ysgol o leiaf un waith yr wythnos, tebyg i'r 65% yng Nghymru.

49%

o blant yn cymryd rhan mewn chwaraeon 3+ gwaith yr wythnos

Yn 2019 roedd 33% o oedolion yn dweud eu bod yn cymryd rhan mewn gweithgareddau chwaraeon deirgwaith neu fwy yr wythnos i gymharu gyda 32% yng Nghymru.

Mae amser teithio cyhoeddus a preifat dwyffordd i gyfleuster chwaraeon yn uwch yng Ngwynedd na Chymru, gydag amser cyfartalog o 71 munud a 12 munud i gymharu gyda 55 munud a 10 munud yn y drefn honno. Unwaith eto mae amrywiaeth i'w weld o fewn yr ardal, ac mae amser teithio cyhoeddus cyfartalog ardal Talysarn a Waunfawr ac amser teithio preifat Deiniolen a Llanberis yn rhai o'r hiraf yn y sir.

Amser hamdden

Mae amser cyfartalog teithio dwyffordd cyhoeddus a preifat i lyfrgell gyhoeddus yn uwch yng Ngwynedd na Chymru gyfan, gydag amser cyfartalog o 61 munud a 15 munud i gymharu gyda 45 munud a 10 munud.

Mae amrywiaeth o fewn ardal Caernarfon, lle mae amseroedd cyhoeddus Deiniolen a Llanwnda yn rhai o'r hiraf yn y sir tra bod ardaloedd gan gynnwys Pen-y-groes, Peblig, Menai a Cadnant llawer is nag amser cyfartalog Gwynedd. Mae amser teithio preifat cyfartalog Deiniolen a Llanberis yn rhai o'r hiraf yn y sir, tra bod Pen-y-groes yn un o'r byrraf.

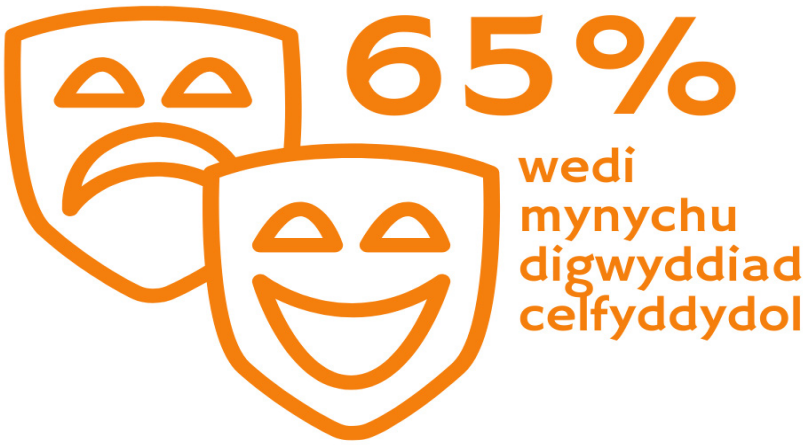

Mae ffigyrau amser hamdden ar gael ar gyfer y cyfnod cyn y pandemig. **Yn ôl arolwg o 2019/20 roedd 65% o oedolion yng Ngwynedd yn dweud eu bod wedi mynychu digwyddiad celfyddydol yn ystod y flwyddyn** a 38% wedi ymweld ag amgueddfa. Mae'r ddau ffigwr yma wedi cynyddu ychydig ers yr asesiad diwethaf. Yn 2016/17 roedd 47% wedi ymweld â llefydd hanesyddol, lleihad ers yr asesiad diwethaf.

Mae effaith y pandemig ar y celfyddydau a diwylliant yn amlwg, gyda theatr a sinemau yn gorfod cau dros gyfnod y clo a chyfyngiadau yn y niferoedd sy'n cael mynychu digwyddiadau wedi hynny. Fodd bynnag, nid oedd ffigurau dibynadwy fesul ardal leol i fesur hyn ar gael.

Mannau gwyrdd

Mae cysylltiad rhwng llesiant diwylliannol a threulio amser mewn mannau gwyrdd a natur, ac mae agosatrwydd at fan gwyrdd naturiol yn un ffurf o asesu amgylchedd ffisegol ardal.

Mae sgôr ar gyfer agosatrwydd at Fan Gwyrdd Naturiol Hygyrch yr un fath ar gyfer Gwynedd a Chymru gyfan, sef 77%. O fewn ardal Caernarfon mae amrywiaeth o sgoriau i'w gweld, ac mae gan ardal Seiont 1 un o'r sgoriau uchaf yng Ngwynedd, sef 100%. Mae sgoriau Menai, Peblig, Seiont 2 Llanberis a Llanrug hefyd yn uchel iawn.

Safle Treftadaeth y Byd

Mae tirwedd lechi gogledd-orllewin Cymru wedi'i hychwanegu at Restr Safleoedd Treftadaeth y Byd UNESCO, sy'n golygu mai dyma'r pedwerydd Safle Treftadaeth y Byd yng Nghymru.

Mae chwe rhan i'r Safle Treftadaeth hwn, gan gynnwys tirweddau chwareli ysblennydd fel Penrhyn, Dinorwig, Dyffryn Nantlle a Ffestiniog. Mae hefyd yn cynnwys Amgueddfa Lechi Cymru yn Llanberis, Castell Penrhyn a Rheilffyrdd enwog Ffestiniog a Thalyllyn.

SAFLE TREFTADAETH Y BYD
Llechi Cymru
Wales Slate
WORLD HERITAGE SITE

"Mae'r statws enwebiad UNESCO hefyd wedi dod a teimlad o falchder bro ac mae'n cynnig llawer o gyfleon ar gyfer adfywio'r ardal ac hyrwyddo'n hanes a threftadaeth."
(Menter Tŷ'n Llan yn Llandwrog, Ardal Ni 2035)

AM FWY O WYBODAETH...

www.LlesiantGwyneddaMon.org
post@llesiantgwyneddamon.org
01766 771000
Gofynnwch am Rheolwr Rhaglen Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd ac Ynys Môn

ASESIAD LLESIANT GWYNEDD A MÔN
Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd a Môn

2021